

Keywords: *literary reading; junior pupils; lyrical poetry; the concept of the New Ukrainian School; lexical-semantic analysis; method «P4C»*

References

1. Adamenko, N. (2011) Spilnota doslidnikiv M. Lipmana : filosofski zapitannya, obgovorennya, argumentatsii ta kontrargumentatsii vustami ditey. *Filosofiya osviti*, 1-2 (10), 275-286 [in Ukrainian].
2. Grona, N. V. (2011) Metodika roboti nad tekstami riznikh zhanriv: metod. rek. z metodiki vikl. ukr. movi dlya stud. spets. 6.010102 – Pochatkova osvita. Nizhin: Vid-vo NDU im. M. Gogolya [in Ukrainian].
3. Gupan, N., Pometun O. Formuvannya kritichnogo mislennya uchniv u protsesi navchannya prav lyudini. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/27/visnuk_13.pdf [in Ukrainian].
4. Maksimyuk, S. P. (2005) *Pedagogika: navchalniy posibnik*. K.: Kondor, 2005. URL: http://www.kafedragum-artcollege.edu.km.ua/Files/downloads/_bibl_lib_ebooks.pdf. [in Ukrainian].
5. Pometun, O., Sushchenko L., Baranova I. (2010) *Osnovi kritichnogo mislennya: navch. posib. dlya uchniv starshikh klasiv zagalnoosvitnoї shkoli*. Ternopil: Navchalna kniga. Bogdan [in Ukrainian].

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К АНАЛИЗУ ТЕКСТА НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

Грона Наталия Викторовна

доктор педагогических наук, преподаватель высшей категории, преподаватель-методист
Прилукский гуманитарно-педагогический колледж им. И. Я. Франко

В статье освещены современные методические подходы к проведению уроков литературного чтения в ходе изучения лирической поэзии, рассказов и сказок. Автор доказывает, что важно рассматривать урок литературного чтения как совокупность коммуникативной, познавательной, воспитательной, эстетической функций. Приведены убедительные доказательства, что особого внимания при проведении анализа текста требует лирическая поэзия, ведь перед учителем стоят сложные задачи – помочь ребенку осознать главную идею произведения, ощутить ее, понять смысл непонятных слов и оборотов, а главное – показать младшим школьникам своеобразие лирики того или другого автора. Для их решения необходимо пристальное внимание обращать на текст, организацию школьного анализа лирических произведений на научных принципах. Автор рассматривает методику «P4C», которая способствует формированию у младших школьников способности критически, нелинейно мыслить, аргументировано дискутировать, приспосабливаться к новым потребностям рынка труда, оперировать и управлять информацией, активно действовать, быстро принимать решения, учиться на протяжении жизни.

Ключевые слова: *литературное чтение, ученики младшего школьного возраста, лирическая поэзия, концепция Новой украинской школы, лексико-семантический анализ, лексико-стилистический анализ, методика «P4C».*

Отримано редакцією 23.04.2019 р.

УДК 376.54;371.212.3(73)

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-2-40-103-111

РОЗВИТОК ЛІНГВІСТИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

Лавриченко Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов та методики викладання
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: lavrychenco_n@ukr.net

Стаття присвячена лінгвістичній обдарованості як різновиду галузевих обдарованостей. Розглянуто передумови й чинники трансформації здібностей у дітей у процесі дорослішання, а також умови й чинники трансформації здібностей в обдарованість, талант. Особливу увагу приділено підвидам лінгвістичної обдарованості з охоченням їх характеристик, функціональних проявів, особливостей практичної реалізації.

Ключові слова: *мова, лінгвістично обдарована особистість, розвиток здібностей.*

Постановка проблеми. Лінгвістична обдарованість є різновидом галузевих обдарованостей, тобто таких, які тісно пов'язані з однією або кількома галузями людської діяльності. Галузеву обдарованість у дітей слід відрізнити від галузевої обдарованості в дорослих. У першому випадку йдеться головно про спеціалізацію здібностей, талантів, у другому – про фахову спеціалізацію як результат трансформації здібностей у покликання, фаховий вибір.

Батьки, вчителі, наставники дітей зі спеціальними (галузевими) обдаруваннями

найчастіше дають їм такі характеристики: здібний до музики, здібний до поезії, здібний до математики тощо. Такий підхід виправданий як з точки зору здорового глузду, так і наукових досліджень, про що йтиметься далі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Психолог С. Рубінштейн розкриває природу здібностей як закріплену в індивідові систему узагальнених психічних діяльностей. На відміну від навичок, що виникають на основі навчання та індивідуального досвіду й функціонують автоматично, здібності є результатом закріплення не способів діяльності, а психічних процесів (діяльностей), засобами яких дії й діяльність регулюються. Для розвитку здібностей потрібно, щоб відповідні психічні діяльності узагальнювалися і таким чином ставали доступними для перенесення з одного матеріалу на інший, закріплювалися в індивідові. Якість здібності, її творчий характер істотно залежать від того, як відбувається генералізація. Вагомими показниками неординарних здібностей у процесі їх розвитку можуть слугувати темпи, легкість засвоєння, швидкість прогресу і широта переносу [8, с. 544–546].

Дослідник спеціальних здібностей (обдарованостей) Б. Теплов вивчав їх у тісному взаємозв'язку з видами діяльності. І в результаті зробив висновок, що не можна говорити про обдарованість загалом, а лише про обдарованість до конкретного виду діяльності, і лише тією мірою, якою здібності, обдарування відповідають вимогам цієї діяльності. Поняття «обдарованість» Б. Теплов трактує як якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого чи меншого успіху при виконанні певного виду діяльності [9, с. 21–22].

Мета статті: розкрити природу лінгвістичної обдарованості, схарактеризувати головні її підвиди відповідно до різновидів мовної діяльності, визначити чинники та умови розвитку лінгвістично обдарованої особистості.

Виклад основного матеріалу. Розглянуті вище теоретичні розвідки дають підстави для дослідження лінгвістичної обдарованості як сукупності специфічним чином поєднаних здібностей, як природжених, так і набутих. Працюючи в цьому дослідницькому полі, учени-нативісти надають перевагу вродженим здібностям (див. рис. 1) [11, с. 509]. Зокрема, відомий представник цієї наукової школи, Н. Хомський висунув теорію, згідно з якою люди народжуються вже оснащеними засобами оволодіння мовою. Ідеться передусім про такий універсальний засіб, як генеративна граматики – спільне для всіх мов знання правил [10; 12]. З теорії Хомського випливає, що, володіючи граматичною структурою мови як своєрідним каркасом, кожна дитина може легко наповнювати його лексикою, комбінувати слова, продукувати, сприймати й розуміти мовні конструкції.

Рис. 1. Модель опанування мови, висунута нативістами

Теорія вроджених мовних здібностей має як своїх прихильників, послідовників, так і скептиків, опонентів. Однак, зазначає Г. Гарднер, якщо з нею не погоджуватися, тоді неможливо пояснити, чому мовних навичок набувають так швидко, незважаючи на всю складність мовних моделей, а інші здібності ще довго залишаються недорозвиненими. Понад те, чимало дітей з психічними проблемами мають виразну здібність оволодівати мовою, зокрема фонологією і синтаксисом, хоча не завжди здатні вдосконалювати усне мовлення. Так

само незбагненним є феномен «гіперлексичних дітей», спроможних розшифровувати тексти в два-три роки, коли нормальні діти зазвичай починають читати в 5–6 років [2, с. 132–137]. У цьому ж ряду можна згадати й мультилінгвів – дітей, які в дошкільному віці опановують кілька мов одночасно, плюрлінгвів – дітей, які успішно вивчають кілька мов як шкільні предмети.

Той факт, що діти приходять у світ біологічно підготовленими до опанування мови, визнають і вчені-інтеракціоністи. Однак, на їхню думку, ця готовність полягає не в наявності засобів оволодіння мовою, а радше в потужному мозку людини, який повільно визріває, і це дає змогу дитині засвоювати дедалі більше інформації. Щойно словник дитини сягає 100–200 слів, виникає потреба в упорядкуванні наявного лінгвістичного арсеналу за допомогою граматичних правил, інакше складно порозумітися з іншими людьми [11, с. 514]. Таким чином інтеракціоністи аргументують, що мовний розвиток дитини – це продукт складної взаємодії між природою і вихованням, між біологічним визріванням і когнітивним розвитком. На ці процеси накладають відбиток контакти з постійно змінним мовним оточенням, завдяки чому набуваються, апробуються і корегуються навички практичного застосування мови в різних ситуаціях і контекстах.

Теоретики соціального навчання і вчені-біхевіористи обстоюють дещо іншу позицію щодо мовного розвитку дитини. Зокрема, вони стверджують, що в основі цього процесу лежить імітація і позитивне підкріплення [11, с. 506–507]. З огляду на це дуже важливо, наскільки грамотно опікуни, вихователі моделюють процес спілкування з дітьми, починаючи з раннього віку. Оскільки розвитком мовних здібностей дітей дошкільного віку займаються частіше не вчителі-професіонали, а рідні й близькі люди, то багато залежить від того, якою мовою вони звертаються до дітей, наскільки коректно й грамотно моделюють їхнє мовлення, мотивують і підкріплюють старання опанувати нові слова, граматичні форми.

Трапляється й так, що, спілкуючись із малими дітьми, батьки намагаються спростити мову, щоб було зрозуміліше, або ж переходять на лепетання, щоб досягти кращого емоційного контакту. Поодинокі, ситуативні прояви такого спілкування навряд чи стануть на заваді мовного прогресу малюка. Інша річ, якщо така практика стає домінантною, тоді мовний розвиток дитини може гальмуватися за браком чітких і правильних мовних зразків, які дитина може імітувати, засвоювати. У зв'язку з цим особливого значення набуває активність старших за віком сиблінгвів як комунікаторів-учителів. По-перше, вони мають більше часу для спілкування з молодшими братиками й сестричками, по-друге, на відміну від батьків, менш схильні спрощувати мову, адаптувати до недосконалого мовлення малечі, частіше граються з дітьми і в невимушеній формі заохочують їх до засвоєння мовних конструкцій.

Загалом, раннє дитинство є надзвичайно важливим для розвитку лінгвістичної обдарованості дитини, оскільки саме в цей час дитина здатна найбільш легко й швидко набувати мовний та іншомовний досвід. За висновками науковців, особливою чутливістю щодо цього позначений вік від 3 до 6 років, ще один сприятливий період припадає на 8–10 років. А часовий проміжок від народження і до статевої зрілості загалом слід розглядати як абсолютно унікальний період з точки зору мовного розвитку людини [4, с. 356].

Річ у тім, що на допубертатній стадії процес латералізації – розподілу функцій між правою і лівою півкулями головного мозку – ще не завершений. Відтак ліва і права півкулі можуть взаємно підсилювати одна одну через синхронізацію функцій, зокрема й тих, що пов'язані з мовою, мовленням. Навіть тоді, коли з якихось причин трапляються порушення в роботі лівої півкулі мозку (у дорослої людини відповідає за мовні здібності), права півкуля може частково перебирати на себе мовні функції. Мозок людини, яка досягла статевої зрілості, втрачає цю здатність, оскільки відбувається локалізація мовних центрів у лівій півкулі (див. табл. 1) [14, с. 38].

Таблиця 1

Функції лівої і правої півкуль головного мозку

Функції лівої півкулі мозку	Функції правої півкулі мозку
Дотикові відчуття правою рукою Усне мовлення Читання Письмо Логіка Наука Математика	Дотикові відчуття лівою рукою Зорово-просторові образи і уявлення Творче мислення Уява Сприйняття музики Сприйняття живопису

Американські вчені експериментально підтвердили сприятливість допубертатного періоду для мовного розвитку особистості. Зокрема дані, одержані щодо учнів-іммігрантів, показали, що діти – носії китайської і корейської мов, які емігрували в США у віці 3–7 років, опановували англійську мову так само успішно, як і їхні американські ровесники, а от учні, які прибули до країни вже після досягнення статевої зрілості (15 років і старші), мали набагато гірші (майже вдвічі) результати [11, с. 510].

У ході інших досліджень, які вже стосувалися дітей наймолодшої групи (до 3-х років), було підтверджено, що малята без особливих зусиль можуть засвоювати дві мови одночасно. Діти – учасники експерименту вже в 4 роки нормально володіли рідною мовою і досить пристойно другою. І навіть при неодноточному вивченні мов (спочатку однієї, а потім іншої) дітям знадобилось не більше року, щоб досягти в другій мові того, що вони знали і вміли в першій. Ще одним відкриттям стало те, що одночасне вивчення кількох мов стимулює розвиток не лише лінгвістичних здібностей, а й здатність виконувати інші, невербальні завдання, де потрібно розподіляти увагу і активувати ресурс робочої пам'яті [11, с. 549].

Лінгвістична обдарованість належить до найбільш поширеного виду таланту [2, с. 130]. На відміну від інших галузевих обдарованостей, скажімо, музичної чи технічної, мовну спеціалізацію не обирають, з нею живуть. І з цим пов'язана ще одна особливість лінгвістичної обдарованості – багатофункціональність. За специфікою функціональних проявів можна виокремити три головні підвиди лінгвістичної обдарованості, а саме: *пізнавальну, комунікативну, творчу*. Утім ці підвиди не існують у чистому вигляді, а радше як сукупність найбільш виражених схильностей і здатностей до певного виду діяльності на тлі загальної картини лінгвістичної обдарованості.

У пізнавальному аспекті лінгвістична обдарованість означає вищий за середній рівень здатності індивідів опановувати мову як знаково-символічну систему. Передусім це стосується рідної мови, яка є ключем до розвитку не лише мовної, а й інших видів обдарованості, оскільки вможливує доступ до фактично необмеженого ресурсу знань.

Знак стає словом-символом, словом-назвою лише в координатах мовної системи з притаманними їй правилами і кодами. І отже, для розуміння мови людині потрібно оволодіти не випадковим набором знаків, а їх системною організацією, тобто у взаємозв'язку таких компонентів, як:

- фонологія – система звукових одиниць (фонем) і правила їх комбінування;
- морфологія – система правил словозміни: відмінювання іменників, прикметників, прислівників; форми вживання дієслів у минулому теперішньому і майбутньому часах, узгодження граматичних форм у словосполученнях (керування слів);
- семантика – значення слів і висловлювань, речень (найменша семантична одиниця – морфема);
- синтаксис – правила комбінування, сполучення слів для утворення наповнених смислом, змістовних фраз і речень;
- прагматика – знання того, як використовувати мову в пізнавальних і комунікативних цілях.

На думку Г. Гарднера, синтаксис і фонологія є особливими складниками лінгвістичних здібностей, які притаманні лише людям. І вони становлять основу лінгвістичного інтелекту, а для семантики і прагматики необхідна підтримка інших видів інтелекту, наприклад, логіко-математичного, міжособистісного [2, с. 132].

Опанування структури мови, правил і закономірностей її вжитку, розвиток фонетичних, лексичних, граматичних і стилістичних здібностей, лінгвістичного мислення – це та основа, на якій формується металінгвістична обізнаність обдарованої особистості як здатність думати про мову, піддавати її рефлексії, усвідомлювати її властивості, переносити (генералізувати) знання і навички з однієї мовної задачі чи ситуації на іншу.

Спроможність до генералізації мовного досвіду – це властивість лінгвістично обдарованої особистості, яка може проявлятися в різних видах діяльності. «Притаманні індивіду тонкість і широта генералізації, легкість і швидкість, з якою ці процеси відбуваються, утворюють відправний шлях, вихідну передумову формування здібностей – мовних, математичних тощо», – констатує Л. Рубінштейн [8, с. 547].

Так, розвиток здібностей до аудіювання, говоріння, письма веде до формування вербального інтелекту, який вирішальним чином впливає на успішність опанування іноземної мови (мов). У поєднанні з інтуїцією вербальний інтелект дає змогу осягати семантику слів, розрізняти фонетичні нюанси, ідентифікувати граматичну коректність чи некоректність, визначати відповідність, доречність стилю, розуміти соціокультурні коди, набувати іншомовної компетентності.

На загал обдарованість до іноземних мов базується на таких здібностях:

- вербальна пам'ять, здатність запам'ятовувати слова точно і швидко, зберігати й формалізувати лінгвістичний зв'язок при переході з однієї мови на іншу;
- фонетична, лексична, граматична і стилістична імітація (наслідування);
- здатність до фонемного кодування, або ж уміння ідентифікувати звуки іноземної мови таким чином, щоб їх можливо було запам'ятати, асоціювати з певними символами;
- граматична чутливість, здатність розпізнавати граматичні функції слів у реченнях;
- здатність до індуктивного вивчення мови, уміння ідентифікувати відповідності та взаємовідношення між формою і значенням;
- мовні узагальнення (групування слів за категоріями), завдяки чому напрацьовується словесна інтуїція [3, с. 238–239; 13, с. 1179].

Обсяг і оперативні властивості пам'яті відіграють надважливу роль у розвитку іншомовної обдарованості. Маючи від природи гарну пам'ять, як довготривалу, так і оперативну, обдаровані учні здатні підкріплювати її аналогіями, асоціативним, образним мисленням, візуальними опорами, причому користуватися цими прийомами як свідомо, так і автоматично. Легкість, з якою вони перекладають тексти зі значною кількістю невідомих слів, виводять правила з однотипних мовних конструкцій, активують пасивний вокабуляр у комунікативних цілях, оперують контекстом для розшифрування тексту, може дивувати, але тільки на перший погляд. За більшістю з цих здібностей, крім природного дару, стоїть також і пізнавальний досвід. Підтвердженням того може бути історія видатного поліглота, італійського кардинала Джузеппе Гаспаро Меццофанті (1774–1849). За спогадами його сучасників, Меццофанті був здатний за одну ніч опанувати досі незнайому мову, загалом же володів 38 мовами на рівні носія і ще приблизно з півсотні мов непогано знав і епізодично використовував. При цьому він не вважав себе генієм і пояснював свої досягнення так: «В зрілому віці я вивчав мови як школяр: випишував слова та відмінювання дієслів, запам'ятовував їх. За відсутності співрозмовників говорив сам із собою, читав словники і різного роду літературу, багато перекладав [6, с. 82].

За визначенням С. Рубінштейна, головні функції – комунікативна і сигніфікативна, завдяки яким мова є засобом спілкування і формою існування думки, свідомості, формуються одна через одну і функціонують одна в одній [8, с. 390]. **Комунікативна** функція стає провідною, коли виникає потреба поділитися чи обмінятися знаннями, інформацією. У цьому разі комунікація виступає основним джерелом одержання знань і механізмом порозуміння між

людьми. Однак, як будь-який вид мовної діяльності, комунікація вимагає від індивідів спеціальних здібностей. *Особливо здібні до спілкування люди – обдаровані комунікатори – здатні досягати цілей комунікації (як усної, так і письмової) найбільш раціональним, коректним і етичним шляхом.*

Раціональність проявляється в лапідарності й точності мовлення, стрункій логіці висловлювань, здатності аргументувати, дискутувати, не втрачаючи головної лінії розмови, умінні за потреби стискати й розширювати мовний контент, тримати паузу і робити наголос у найбільш значущих точках комунікації, отримувати інформацію, як з тексту, так і контексту розмови, «зчитувати» невербальні знаки. Талановитий комунікатор зазвичай продукує чіткі, доконані й однозначні речення, а також може виявити будь-яку неоднозначність, невизначеність у мові співбесідника і домогтися прояснення, пояснення.

Коректність стосується передусім умілого і грамотного застосування мовних засобів: аутентична вимова, дотримання граматичних правил, відчуття стилю, розрізнення семантичних нюансів слів і речень, доречне вживання мовних звертань, скорочень і кліше.

Етичний бік комунікації пов'язаний з культурою мовлення в таких її проявах, як уміння чути і бути почутим; використання естетично й культурно прийнятних мовних зразків; комунікативна емпатія – розуміння почуттів і настроїв співрозмовника; здатність зацікавити розмовою і гармонійно з неї вийти.

Володіючи референтними комунікативними навичками, лінгвістично обдарована особистість легко ідентифікує істинний зміст фрази: «Ти такий лагідний сьогодні», тобто збагне, що це іронічний парафраз: «Ти підозріло лагідний сьогодні», так само безпомилково визначить емоційний підтекст запитання «Що це загалом таке?», що може означати цікавість, обурення чи подив.

Комунікативно обдарована дитина, налаштувавшись на хвилю іншої людини, може сприйняти її думку вже з перших слів або навіть і до початку мовлення [7, с. 58]. І цей ефект має телепатичну природу: коли індуктор і реципієнт налаштовані на одну хвилю, порозуміння досягається без участі органів мовлення. Лінгвістично обдаровані діти можуть також удаватися до риторичного способу мовлення. Подібно до політиків чи адвокатів, вони демонструють мистецтво переконання, коли хочуть, щоб їхні бажання, звертання були почуті й задоволені.

Згідно з висновком Л. Виготського для ефективної комунікації необхідне вміння адекватно відобразити об'єктивну реальність і зрозуміло передати її зміст у мовній формі. У цьому процесі важливу роль відіграє внутрішнє мовлення, яке є головною ланкою переходу від думки до слова і від слова до думки [1, с. 85–117].

Обдаровані діти досить рано починають розмовляти загалом і з самими собою зокрема. Люблять промовляти до себе в присутності дорослих: плануючи, коментуючи, оцінюючи власні дії. Згодом звернене до себе мовлення стає внутрішнім, набуваючи згорнутого, аморфного характеру і починає виконувати предикативну функцію, яка полягає в переведенні вихідного замислу в майбутнє розгорнуте висловлювання [5, с. 249].

Творчий компонент імпліцитно закладений у мові, мовленні, позаяк навіть вибір слова із ряду синонімів чи антонімів – це акт творчості, комбінування речень – це теж творчість так само, як і добирання влучних фраз у процесі діалогу, компоновання зв'язного тексту з окремих фрагментів тощо. Однак лише тоді, коли пов'язана з мовою творчість стає нестримним бажанням і усвідомленою метою, вона перестає бути підспудною і починає проявлятися в цілеспрямованій діяльності, опредмечуватися в її результатах. Це можуть бути літературні, поетичні твори, художні переклади, наукові й публіцистичні статті, журналістські та рекламні доробки тощо. І навіть якщо не всі лінгвістично обдаровані діти доростуть до рівня поета чи письменника, вони можуть стати не менш успішними людьми з відмінним смаком, чуттям мови, з них вийдуть професійні редактори, диктори, експерти-лінгвісти, де їхні творчі здібності будуть запитані й реалізовані.

Говард Гарднер, характеризуючи обдарованого поета, відзначає такі якості, як залюбленість у мову, легкість у використанні слів і бажання виразити свої ідеї [2, с. 132].

Відштовхуючись від цієї думки, можна сказати, що *лінгвістична творчість поєднує в собі неординарний інтелект, волю і почуття, що спрямовуються на створення оригінального (унікального) мовного продукту*. Талановиті твори можуть бути різними за жанром і формою, однак неодмінно справляють ефект новизни, здивування, захоплення мовою і розмаїттям її можливостей.

До речі, творче захоплення мовою властиве дітям змалечку, коли вони починають експериментувати зі словами й реченнями, застосовувати слова в переносному значенні (метафоричному), придумувати курйозні фрази (каламбури), створювати неологізми на кшталт «летелик» (замість метелик), «нам'яканий» (замість м'який) тощо. Коли дітям у процесі спілкування чи гри бракує лінгвістичного матеріалу, вони починають його створювати власноруч. Так народжуються особливий дитячий сленг та мова дитячої субкультури. Утім для тих, хто поділяє погляди вчених-нативістів, така поведінка дітей виглядає цілком природною, адже, на їхню думку, діти приходять у світ достатньо підготовленими для мовної творчості. Завдання дорослих – підтримати цей потяг, створити сприятливі умови для розвитку лінгвістично обдарованої особистості.

Висновки. Здійснений аналіз природи й сутності лінгвістичної обдарованості дає підстави стверджувати, що в основі її формування й розвитку лежать природні здібності особистості, вплив мовного середовища, цілеспрямоване навчання й досвід. Надання переваги котромусь із цих чинників зумовлює наукові позиції вчених, які досліджують цей феномен – нативістів, інтеракціоністів, соціальних когнітивістів, біхевіористів.

У річищі діяльнісного підходу лінгвістичну обдарованість визначаємо як унікальне поєднання здібностей, що дає змогу досягати вищого за середній рівня успішності в тому чи тому виді мовної, мовленнєвої діяльності.

Лінгвістична обдарованість вирізняється з-поміж інших галузевих обдарованостей розповсюдженістю, багатофункціональністю і розмаїттям проявів. Як головні структурно-функціональні складники лінгвістичної обдарованості виокремлюємо: пізнавальний, комунікативний і творчий.

У пізнавальному аспекті лінгвістична обдарованість становить вищий за середній рівень здатності індивідів опановувати мову як знаково-символічну систему. Обдаровані комунікатори – це люди, спроможні досягати цілей комунікації (як усної, так і письмової) найбільш раціональним, коректним і етичним шляхом. Творчий компонент лінгвістичної обдарованості поєднує неординарний інтелект, волю і почуття, що сукупно вможливають створення оригінального (унікального) мовного продукту.

Успішність педагогічних впливів на розвиток лінгвістичної обдарованості загалом і окремих її складників зокрема залежить від розуміння загальних закономірностей мовного розвитку людини, урахування схильностей і здібностей обдарованої особистості до того чи того виду мовної діяльності, забезпечення ефективних стимулів і сприятливого комунікативно-пізнавального середовища.

Список використаної літератури

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений в 6-ти томах. Т. 2. Проблемы общей психологии / под. ред. В. В. Давыдова. М.: Педагогика, 1982. 504 с.
2. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта: Пер. с англ. М.: ООО «И. Д. Вильямс», 2007. 512 с.
3. Гохлернер М. М., Ейгер Г. В. К вопросу о роли произвольной и произвольной памяти в процессе обучения грамматическим структурам иностранного языка. *Вестник Харьковского университета*. 1970. № 58. С. 238–239.
4. Крайг Г. Психология развития. 7-е международное издание. Санкт-Петербург: «Питер», 2000. С. 497–498.
5. Лурия А. С. Язык и сознание. Под редакцией Е. Д. Хомской. Ростов н/Д: Феникс, 1998. 416 с.
6. Майкл Эрард (англ. Michael Erard, 1967 г. р.) Феномен полиглотов. Альпина Бизнес Букс. Москва, 2012. 91 с.
7. Одаренные дети. Пер. с английского / Общ. ред. Г. В. Бурменской и В. Г. Слущкого; Пред. В. М. Слущкого. М.: Прогресс, 1991. 376 с.
8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии-СПб: Издательство «Питер», 2000. 712 с.
9. Теплов Б. М. Избранные труды. В 2-х т. М., 1985.

10. Хомский Н. Синтаксические структуры. *Новое в лингвистике (вып. 2)*. М.: Издательство иностранной литературы, 1962.
11. Шэффер Д. Дети и подростки. Психология развития. 6-е издание. Санкт-Петербург: Питер. 969 с.
12. Chomsky, N. (1965) *Aspects of the theory of syntax*, Cambridge, MA: MIT Press.
13. Ellis, R. *Second language acquisition & language pedagogy*. Philadelphia, PA: Clevedon. In Barbara Kerr, Sanford Cohn, and Kara T. McAlister. ISB4: *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, ed. James Cohen, Kara T. McAlister, Kellie Rolstad, and Jeff MacSwan, Somerville, MA: Cascadilla Press, 2005. 1177–1186.
14. Shea C. H., Shebilske W. L., Worchel S. *Motor learning and control*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1993.

DEVELOPING LINGUISTIC GIFTEDNESS

Lavrychenko Nataliia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Foreign Languages and Methods of Teaching Department,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The article highlights linguistic giftedness as a kind of sector giftedness. The preconditions and sensitive periods of developing language abilities in children during the process of maturation, as well as the conditions and factors of transformation of abilities into giftedness and talent are considered. Particular attention is paid to subspecies of linguistic giftedness with the coverage of their characteristics, functional manifestations, peculiarities of practical implementation.*

Purpose of the article: *to disclose the nature of linguistic giftedness, to characterize its main subspecies in accordance with the varieties of speech activity, to consider the conditions of developing a linguistically gifted personality. To achieve the research goal the following research methods were applied: morphological analysis, qualitative analysis, structural and functional method, generalization.*

Result. *On the basis of the activity approach, it was grounded that linguistic giftedness is a unique combination of abilities that enables a personality to achieve a higher level of success in one or another form of language and speech activity.*

Conclusion. *Linguistic giftedness is distinguished from other sector giftedness, multiplicity, and variety of manifestations. The main structural and functional components of linguistic giftedness are as follows: cognitive, communicative and creative.*

In the cognitive aspect, linguistic giftedness is the higher average level of individuals' ability to learn the language as a sign-symbolic system. Gifted communicators are people who can reach the goals of communication (both oral and written) by the most rational, correct and ethical way. The creative component of linguistic giftedness combines extraordinary intelligence, will and feelings that together make it possible to create an original (unique) product.

Key words: *language, linguistically-gifted personality, developing abilities.*

References

1. Vygotskij, L. S. (1982) *Sobranie sochinenij v 6-ti tomah. T. 2. Problemy obshchej psichologii*. М.: Pedagogika. 504 [in Russian].
2. Gardner, G. (2007) *Struktura razuma: teoriya mnozhestvennogo intellekta: per. s anagl. М.: ООО «I. D. Vil'yams»*. 512 [in Russian].
3. Hoxhlerner, M. M., Eihler, H. V. (1970) *K voprosu o roli proizvol'noj i neproizvol'noj pamyati v processe obucheniya grammaticheskim strukturam inostrannogo yazyka. Vestnik Har'kovskogo universiteta. № 58. 238–239* [in Russian].
4. Krajg, G. (2000) *Psihologiya razvitiya. 7-u muzhdunarodnoe izdanie. Sankt-Peterburg: «Piter»*. 497–498 [in Russian].
5. Luriya, A. S. (1998) *Yazyk i soznanie. Pod redakciej E. D. Homskoj. Rostov n/D: «Feniks»*. 416 [in Russian].
6. Majkl Erard (2012) (angl. Michael Erard, 1967 g. r.) *«Fenomen poliglотов» Al'pina Biznes Buks. Moskva. 91* [in Russian].
7. *Odarennye deti: Per. s anglijskogo (1991). Obshch. red. G. V. Burmenskoj i V. G. Sluckogo; Pred. V. M. Sluckogo. М.: Progress. 376* [in Russian].
8. Rubinshtejn, S. L. (2000) *Osnovy obshchej psichologii-SPb: Izdatel'stvo «Piter»*. 712 [in Russian].
9. Teplov, B. M. (1985) *Izbrannye trudy. V 2-h t. М. [in Russian]*.
10. Homskij, N. (1962) *Sintaksicheskie struktury. Novoe v lingvistike (vyp. 2)*. М.: Izdatel'stvo inostranoj literatury [in Russian].

11. Sheffer, D. (2011) *Deti i podrostki. Psihologiya razvitiya*. 6-e izdanie. Sankt-Peterburg: Piter. 969 [in Russian].
12. Chomsky, N. (1965) *Aspects of the theory of syntax*, Cambridge, MA: MIT Press [in English].
13. Ellis, R. (2005) *Second language acquisition & language pedagogy*. Philadelphia, PA: Clevedon. In Barbara Kerr, Sanford Cohn, and Kara T. McAlister. ISB4: *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, ed. James Cohen, Kara T. McAlister, Kellie Rolstad, and Jeff MacSwan, Somerville, MA: Cascadilla Press. 1177–1186.
14. Shea C. H., Shebilske W. L., Worchel S. (1993) *Motor learning and control. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1993.*

РАЗВИТИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ОДАРЕННОСТИ

Лавриченко Наталья Николаевна

доктор педагогических наук, профессор кафедры иностранных языков и методики преподавания
Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

Статья посвящена лингвистической одаренности как разновидности отраслевых одаренностей. Рассмотрены предпосылки и сенситивные периоды развития языковых способностей у детей в процессе взросления, а также условия и факторы трансформации способностей в одаренность, талант. Отдельное внимание уделено подвидам лингвистической одаренности в совокупности их характеристик, функциональных проявлений и особенностей практической реализации.

Ключевые слова: язык, лингвистически одаренная личность, развитие способностей.

Отримано редакцією 30.05.2019 р.

УДК 378:37.091.12.011.3 - 051:8

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-2-40-111-117

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАГМАТИЧНОГО КОМПОНЕНТА ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ У ПРОЦЕСІ ТЕКСТОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Святогорів Ігор Анатолійович

аспірант кафедри української мови та літератури
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
e-mail: slgaryk@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4397-197X

У статті проаналізовано реалізацію прагматичного компонента публіцистичних текстів у процесі текстотворчої діяльності студентів. Автором розглянуто роль вербального компонента у досягненні прагматичної мети публіцистики, розкрито структуру прагматики тексту на декількох рівнях: фонографічному, лексичному, синтаксичному та текстовому. Звернуто увагу на необхідність вивчення слова як компонента мовленнєвої діяльності. Визначено текстотворчу діяльність студентів як процес створення змістових комунікативних одиниць (від окремого речення до цілого тексту), граматична і композиційна структура яких умотивована стилем і жанром.

Ключові слова: прагматика; прагматичний компонент; публіцистичний текст, текстотворча діяльність.

Постановка проблеми. Особливістю засвоєння мови на сучасному етапі є вивчення її в соціальному аспекті, адже завдяки такому підходу ми можемо більш детально зрозуміти функціонування мови та умови її розвитку, пояснити складні явища у сфері лінгвістики. Використання лексичного багатства мови, виражальних засобів допомагають автору досягти мети висловлювання, впливати на читача. Тому для кожного публіцистичного тексту характерною є прагматична спрямованість.

Актуальність прагматичного аспекту тексту визначається тим, що на сьогодні інформація, яку ми отримуємо із засобів масової інформації, є невід'ємним складником повсякденного життя. Кожен, хто дивиться телевизор, слухає радіо, користується Інтернетом, купує друковані видання або просто виходить на вулицю, автоматично поповнює численні ряди її споживачів. Урахування важливості таких текстів для відображення навколишньої дійсності в мові та мовленні є продуктивним аспектом текстотворчої діяльності майбутніх